

Egykori elnökünkre emlékezünk

Szabó József (1928–2021)

Tisztelettel és szeretettel vettünk búcsút 2021. november 29-én a Fiumei úti Sírkertben dr. Szabó József vezérőrnagytól, az aranykoszorús vadászpilótától, a Magyar Néphadsereg repülőfőnökétől, a szovjet–magyar űrrepülés egyik szervezőjétől, a Magyar Hadtudományi Társaság volt elnökétől, a hadtudóstól és egyetemi tanártól. Az MH Légierő nevében Kilián Nándor vezérőrnagy, haderőnemi légierő szemlélő, az MHTT és az MTA Hadtudományi Bizottság nevében Szenes Zoltán nyugállományú vezérezredes, MHTT elnök, az MHTT Légierő Szakosztály nevében Kocsis László nyugállományú mérnök ezredes búcsúzott. Október 6-án ragadta el a kegyetlen halál. Október 20-án lett volna 93 éves.

Micsoda életet élt!

Büszke volt szüleine, testvéreire, szűkebb hazájára, a Borsod megyei Szentsimonra, egyszerű származására. Katonai karrierjét valóságos felemelkedésnek élte meg.

Érettségivel került a hadseregbe, a karcagi Református Nagykun Gimnáziumban tanult, ahol eldöntötte, hogy vadászpilóta lesz. A Honvéd Kossuth Akadémia repülőtisztai tagozatán szerzett végzettséget. Az első, tízfős repülőosztály hallgatója lett, s a növendékek közül elsőként repült önállóan a Bücker–133-as kiképzőgépen. Az elsőség sokszor végig kísérte katonai karrierje során. Öt évet tanult a Szovjetunióban, a Monyinói Repülő Akadémián, ahol 1955-ben mester diplomát kapott. 1966 és 1969 között tudományos továbbképzésen vett részt, 1969-ben lett a hadtudomány kandidátusa. A cím alapján kapta meg a Műszaki Egyetemen a természettudományi dr. univ fokozatot. A tudományos felkészülésben azonban nem állt meg, 1988-ban megszerezte a hadtudomány doktora címet. Egy évvel később a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) címzetes egyetemi tanára lett.

Pályája szépen ívelt felfelé, gyorsan jött minden, mint az augusztusi csillaghullás. Soron kívüli előléptetések, kitüntetések, magasabbnál magasabb beosztások kísérték szolgálati útját. Alezredesi rendfokozatig minden egyes rangban soron kívül léptették elő, 1973-ban lett ezredes. 56 éves volt, amikor kinevezték tábornoknak. 31 elismerés fémjelezte katonai pályáját, minden kitüntetést megkapott, amit abban a korban lehetett: kétszer részesült a Kiváló Szolgálatért Érdemérem, illetve kétszer a Vörös Csillag Érdemrend elismerésben.

Szakmai kiképzési és repülőfőnöki feladatkörök rendszeres váltása jellemezte karrierjét. Tanított a ZMKA Repülő Tanszékén, volt kiképzési osztályvezető az

Országos Légvédelmi Parancsnokságon, dolgozott Kecskeméten a Repülő Kiképző Központ parancsnok-helyetteseként, szolgált alosztályvezetőként a Vezérkarnál. Ellátta az 1. honi légvédelmi hadosztály repülőfőnöki beosztást, majd 1972–1973-ban részt vett az önálló MN Repülő Főnökség felállításában. Itt előbb főnökhelyettesként dolgozott, utóbb elérte szakmai pályafutásának csúcsát, 1984–1986 között az MN Repülőfőnöke lett. Abban a másfél évtizedben, amikor a Repülő Főnökségen szolgált, jelentős változások történtek a légvédelmi és repülőcsapatoknál: megváltozott a vezetés rendszere, előbb MiG–21-es vadászgépek, majd Szu–22 vadászbombázó gépek érkeztek, fejlesztették a katonai szállító és helikopter erőket. Emlékszem, egy PhD védésen azt mondta nekem, hogy repülőfőnök korában 140 vadászgép és 30 kiképzőgép tartozott hozzá.

Négy évtizedes pályafutása alatt több mint 5000 órát repült motoros és sugárhajtású vadászgépeken. Aranykoszorús I. osztályú vadászpilóta volt. Katonai szolgálata során végig hatalmas ambícióval, fegyelmezetten dolgozott, hitte, hogy a tehetség, a munka és a tanulás meghozza gyümölcsét. Ezt a mentalitást ismerte el az MH parancsnoka, dr. Ruszin-Szendi Romulusz altábornagy is, az MH halottja minősítéséről szóló parancsában: „Elévülhetetlen érdemeket szerzett a repülőcsapatok harckészültségének fejlesztésében és magas szinten tartásában. Munkája mellett folyamatosan szakmai képzésére is kiemelt figyelmet fordított”¹

Szabó József első szuperszonikus repülése a MiG–21F vadászgépen 1961. április 12-re volt tervezve, amikor Jurij Gagarin a Voszto–I. űrhajóval megkerülte a földet. Az általános repülési tilalom miatt azonban erre csak két nap múlva került sor. Az első űrrepülés azonban nyomot hagyott benne: 33 évesen, őrnagyként még arról álmodozott, hogy egyszer űrhajós lesz. Bár ez nem adatott meg neki, de igen közel került az űrrepüléshez. 1976-tól részt vett a szovjet–magyar űrrepülés előkészítésében. Igen jól jött akkor tudományos felkészültsége, hiszen rendszeres meghívottja volt a moszkvai Interkozmosz Tanács üléseinek, szakértő tagja volt az Űrkutatási Állami Bizottságnak egészen 1980-ig. 1986 és 1988 között pedig az MTA Interkozmosz Tanács tagjaként tevékenykedett. Dr. Hidegh János orvos vezérőrnaggyal együtt közvetlenül felelt az űrhajósjelöltek (Farkas Bertalan főhadnagy, Magyarai Béla főhadnagy, Buczkó Imre százados, Elek László százados) kiválasztásáért és felkészítéséért. Ő javasolta elsőként, hogy Farkas Bertalan legyen a kiválasztott magyar űrhajós. 1980. május 26-án ott volt Bajkonurban az űrhajó startjánál és a szerencsés földet érésnél egyaránt. Részt vett az űrutazás tudományos programjának összeállításában, szakértőként közreműködött a Központi Fizikai Kutatóintézet Pille műszer családjának létrehozásában. Örült annak, hogy az elmúlt években ismét fellendült Magyarországon az űrkutatás, van már űrstratégiánk, intézményi rendszerünk a Külgazdasági és Külügyminisztériumban és a Magyar Honvédség Modernizációs Intézetében.

Szabó József vezérőrnagy 60 éves korában ment nyugdíjba, a repülést felváltotta tudományos és oktatói munkával. Ma biztos ő lenne a Honvédelmi Minisztérium új nyugdíjpolitikájának ékköve, aki a nyugdíjas éveit is, második karrierként, egészen haláláig, a hazát szolgálta. Az új aktív korszakban nem a munkát látta, hanem hitt a tudás és tapasztalat átadásában, hasznosításában. Számos közéleti funkciója és megbízatása volt. 1994-ben Ács Tiborral és Deák Péterrel együtt javasolta a Hadtudományi

1 Magyar Honvédség Parancsnokának 1414/2021. sz. személyügyi parancsa. ITSZ: 01006/5/10/L. SZI:2026.

Bizottság újbóli felállítását a Magyar Tudományos Akadémián. Emellett három cikluson keresztül vezette a Magyar Hadtudományi Társaságot, érdemei elismeréseképpen a Társaság örökös tagja lett.

Több mint 200 tudományos publikációja jelent meg, amelyek ma a katonai repülés fontos szakirodalmát képezik. Elég megemlíteni az *Úrrepülés – A kozmosz útjain* (1985) című könyvét, *A magyar katonai repülés története* (2008) című munkáját, amit közösen írt M. Szabó Miklóssal, az MTA rendes tagjával, *Az ember és a világűr: Az úrdinamika fizikai alapjai* (2011) egyetemi jegyzetét, valamint a Grósz Andorral és Remes Péterrel közösen írt *Magyar repülés- és orvostan története* (2013) című hiánypótló művet. Különleges vonzalma volt a gigantikus tudományszervezési feladatok, az enciklopédikus könyvek, szótárak, lexikonok szerkesztéséhez. Így akarta hatalmas tudását és tapasztalatait átadni, „nyomot hagyni”, a fiatalokat tanítani. Közreműködött az *Úrhajózási Lexikon* (1981, 1984) elkészítésében, szerkesztője volt a *Repülési Lexikon*nak (1991), főszerkesztője a kétkötetes *Hadtudományi Lexikon*nak (1995), de ott bábáskodott a hadtudományi lexikon új kötetének (2019) megszületése mellett is. Hosszú időn keresztül szerkesztette a *Repülés világa* című tudományos szakmai folyóiratot és a *Magyar szárnyak* repülési évkönyvet.

A tudományszervezés mellett igen nagy örömet okozott neki a tanítás. 1994-től gyakorlatilag 90 éves koráig tanította az Úrdinamika elnevezésű, saját fejlesztésű, szabadon választható tantárgyát a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, majd az Óbudai Egyetemen. Beszélgetéseink során igen lelkesen beszélt oktatási tapasztalatairól, hallgatócentrikus munkájáról, az újabb és újabb úrkutatási eredmények megismertetésének fontosságáról. Szabó József professzor három egyetemen is aktívan részt vett a doktorképzésben (Műszaki Egyetem, ZMNE, NKE), két tucat doktorandusza volt, 70 alkalommal közreműködött doktori eljárások elbírálásában. Második karrierjének munkásságát is számos elismerés övezte: a Magyar Repüléstudományért Emlékérem (1994), a Magyar Úrkutatásért Emlékérem (1995), Zrínyi Díj (1998), Honvédelemért Kitüntető Cím első fokozata (2001) és a Tanárky Sándor-díj (2002).

Szabó József tábornok szerencsés volt, hiszen a család mindig mellette állt, nehéz időkben erőt adott neki. Felesége, Edit asszony, 68 éven át volt támasza, gyermekeit és unokáit nagyon szerette. Boldogsággal töltötte el, és mindig nagy belső erőt jelentett számára az a tudat és érzés, hogy szeretetteljes és összetartó családja van.

2021. november 29-i temetésén búcsúzott tőle a Magyar Honvédség, a Honvéd Légierő, volt munkatársak, bajtársak, barátok és tisztelők sokasága, búcsúzott tőle a Magyar Hadtudományi Társaság szakmai közössége. Kedvenc költője, József Attila *Pilóta* című versében így írt:

*Te elrepülsz,
A felhők gyűródnek, mint a paplanod...
S homlokod fölött az ég
Lehorpad és felduzzad megint...*

Emlékedet megőrizzük! Isten áldjon, nyugodj békében, a viszontlátásra!

Szenes Zoltán